

**Заява Священного Синоду Руської Православної Церкви
у зв'язку з посяганням Константинопольського Патріархату
на канонічну територію Руської Церкви**

З глибоким болем Священний Синод Руської Православної Церкви сприйняв опубліковане 11 жовтня 2018 року повідомлення Константинопольської Патріархії про прийняті рішення Священного Синоду Константинопольського Патріархату: про підтвердження наміру «надати автокефалію Українській Церкві»; про відкриття в Києві «ставропігії» Константинопольського Патріарха; про «відновлення в архієрейському або ієрейському чині» лідерів українського розколу і їх послідовників і «повернення їх віруючих до церковного спілкування»; про «скасування дії» соборної грамоти Константинопольського Патріархату 1686 року, що стосується передачі Київської митрополії до складу Московського Патріархату.

Ці беззаконні рішення Синод Константинопольської Церкви прийняв в односторонньому порядку, проігнорувавши заклики Української Православної Церкви і всієї повноти Руської Православної Церкви, а також братських Помісних Православних Церков, їх Предстоятелів і архієреїв до всеправославного обговорення питання.

Вступ до спілкування з тими, хто ухилився в розкол, а тим паче відлученими від Церкви рівносильний ухиленню в розкол і суворо засуджується канонами Святої Церкви: «Якщо... хто з єпископів, пресвітерів, дияконів або будь-хто з кліру виявить спілкування з відлученими від спілкування, нехай буде і сам поза спілкуванням церковним як такий, що спричиняє замішання в церковному чині» (Антіохійського Собору правило 2; Апостольські правила 10, 11).

Рішення Константинопольського Патріархату про «відновлення» канонічного статусу і прийняття до спілкування колишнього митрополита Філарета Денисенка, відлученого від Церкви, ігнорує ряд послідовних рішень Архієрейських Соборів Руської Православної Церкви, правомірність яких не підлягає сумніву.

Рішенням Архієрейського Собору Української Православної Церкви в Харкові від 27 травня 1992 року митрополита Філарета (Денисенка) за невиконання клятвено даних ним перед хрестом і Євангелієм на попередньому Архієрейському Соборі Руської Православної Церкви обіцянок було зміщено з Київської кафедри і заборонено у священнослужінні.

Архієрейський Собор Руської Православної Церкви визначенням від 11 червня 1992 року підтвердив рішення Харківського Собору і вивергнув Філарета Денисенка із сану, позбавивши всіх ступенів священства, за такими звинуваченнями: «Жорстоке і зверхнє ставлення до підвідомчого духовенства, диктат і шантаж (Тит. 1. 7-8; Апостольське правило 27); внесення своєю поведінкою і особистим життям спокуси в середовище віруючих (Мф. 18:7; I Вселенського Собору правило 3, VI Вселенського Собору правило 5); клятвoporушення (Апостольське правило 25); публічний наклеп і хула на Архієрейський Собор (II Вселенського Собору правило 6);

вчинення священнодійств, включаючи висвячення, в стані заборони (Апостольське правило 28); учинення розколу в Церкві (Двократного Собору правило 15)». Всі рукоположення, здійснені Філаретом в забороненому стані з 27 травня 1992 року, і накладені ним покарання були визнані недійсними.

Незважаючи на неодноразові заклики до покаяння, після позбавлення архієрейського сану Філарет Денисенко продовжував розкольницьку діяльність, у тому числі і в межах інших Помісних Церков. Ухвалою Архієрейського Собору Руської Православної Церкви 1997 року його було віддано анафемі.

Означені рішення були визнані всіма Помісними Православними Церквами, у тому числі і Константинопольською Церквою. Зокрема, Святіший Патріарх Константинопольський Варфоломій 26 серпня 1992 року у відповіді на лист Святішого Патріарха Московського і всієї Русі Олексія II з приводу позбавлення влади митрополита Київського Філарета писав: «Наша Свята Велика Христова Церква, визнаючи повноту виняткової в цьому питанні компетенції Вашої Святішої Руської Церкви, приймає синодально вирішене про вищесказане».

У листі Святішого Патріарха Варфоломія Святішому Патріарху Олексію II від 7 квітня 1997 року стосовно оголошення анафемі Філаретові Денисенку зазначено: «Отримавши повідомлення про згадане рішення, ми повідомили про нього ієрархію нашого Вселенського Престолу і просили її надалі ніякого церковного спілкування зі згаданими особами не мати».

Нині, через більш ніж два десятиріччя, Константинопольський Патріархат через політичні мотиви змінив свою позицію.

У своєму рішенні виправдати лідерів розколу і «узаконити» їх ієрархію Священний Синод Константинопольської Церкви посилається на неіснуючі «канонічні привілеї Константинопольського Патріарха приймати апеляції архієреїв і кліриків з усіх автокефальних Церков». Ці претензії в тому вигляді, в якому вони нині Константинопольським Патріархом здійснюються, ніколи не мали підтримки повноти Православної Церкви: вони позбавлені підстав у священних канонах і прямо суперечать, зокрема, 15 правилу Антіохійського Собору: «Якщо будь-який єпископ... судимий буде від всіх єпископів тієї області, і всі вони спільно винесуть йому єдиний вирок, — такий іншими єпископами аж ніяк не судиться, але спільне рішення єпископів області перебуває твердим», — вони також спростовуються практикою рішень Святих Вселенських і Помісних Соборів і тлумаченнями авторитетних каноністів візантійського і нового часу.

Так, Іоанн Зонара пише: «Константинопольський [Патріарх] визнається суддею не взагалі над усіма митрополитами, але тільки над підлеглими йому. Бо ні митрополити Сирії, ні палестинські, ні фінікійські, ні єгипетські не притягуються поза волею на його суд, але сирійські підлягають судженню Антіохійського Патріарха, палестинські — Єрусалимського, а єгипетські судяться Олександрійським, яким вони висвячуються і якому підпорядковані».

Про неможливість прийняття в спілкування засудженого в інший Помісній Церкві говорить 116 (118) правило Карфагенського Собору: «Хто, після відлучення від спілкування церковного... прокрадеться в заморські країни, щоб прийнятим бути в спілкування, того буде вивергнуто з кліру». Про те ж говориться і в канонічному посланні Собору до Папи Келестина: «Ті, які в своїй єпархії відлучені від спілкування, нехай не будуть прийняті в спілкування твоєю святинею... Які б не виникли справи, вони мають закінчуватися у своїх місцях».

Преподобний Никодим Святогорець у своєму «Підаліоні», який є авторитетним джерелом церковно-канонічного права Константинопольської Церкви, тлумачить 9-те правило IV Вселенського Собору, відкидаючи помилкову думку про право Константинополя на розгляд апеляцій з інших Церков: «Константинопольський Предстоятель не має права діяти в діоцезах і областях інших Патріархів, і це правило не дало йому права приймати апеляції в будь-якій справі у Вселенській Церкві...» Перераховуючи цілу низку аргументів на користь цього тлумачення, посилаючись на практику рішень Вселенських Соборів, преподобний Никодим робить висновок: «В даний час... Константинопольський Предстоятель є перший, єдиний і останній суддя над підлеглими йому митрополитами — але не над тими, які підпорядковуються іншим патріархам. Бо, як ми сказали, останній і загальний суддя всіх Патріархів — це Вселенський Собор і ніхто інший». З вищесказаного випливає, що Синод Константинопольської Церкви не має канонічних прав для скасування судових рішень, винесених Архієрейським Собором Руської Православної Церкви.

Присвоєння собі повноважень скасування судових та інших рішень інших Помісних Православних Церков — лише один із проявів нового помилкового вчення, що проголошується нині Константинопольською Церквою і яке приписує Патріарху Константинопольському права «першого без рівних» (*primus sine paribus*) зі вселенською юрисдикцією. «Таке бачення Константинопольським Патріархатом власних прав і повноважень вступає в непереможну суперечність з багатовіковою канонічною традицією, на якій ґрунтується буття Руської Православної Церкви та інших Помісних Церков», — попереджав Архієрейський Собор Руської Православної Церкви 2008 року у визначенні «Про єдність Церкви». У тому ж визначенні Собор закликав Константинопольську Церкву «надалі до загальноправославного розгляду перерахованих нововведень проявляти обачність і утримуватися від кроків, що можуть підірвати православну єдність. Особливо це стосується спроб перегляду канонічних меж Помісних Православних Церков».

Акт 1686 року, що підтверджує перебування Київської митрополії в складі Московського Патріархату і який підписаний Святішим Константинопольським Патріархом Діонісієм IV і Священним Синодом Константинопольської Церкви, перегляду не підлягає. Рішення про його «відкликання» є канонічно мізерним. В іншому випадку було б можливе анулювання будь-якого документа, що визначає канонічну територію і статус

Помісної Церкви — незалежно від його давнини, авторитетності і загальноцерковного визнання.

У Синодальній грамоті 1686 року і інших супутніх їй документах нічого не сказано ні про тимчасовий характер передачі Київської митрополії у відання Московського Патріархату, ні про те, що даний акт може бути скасований. Спроба ієрархів Константинопольського Патріархату з політичних і корисливих міркувань переглянути цю постанову через понад триста років після того, як її було ухвалено, суперечить духу священних канонів Православної Церкви, що не допускають можливості перегляду сталих і не оспорюваних протягом тривалого часу церковних кордонів. Так, правило 129 (133) Карфагенського Собору говорить: «Якщо хто... повернув яке місце до кафедрального єднання і протягом трьох років мав його у своєму віданні, і ніхто його не вимагав від нього, то після нехай його від нього не стягують, якщо, до того ж, в це триріччя існував єпископ, який мав стягнути, і мовчав». А 17 правило IV Вселенського Собору встановлює тридцятирічний термін давності для можливого соборного розгляду спорів про приналежність навіть окремих церковних парафій: «Парафії в кожній єпархії... повинні незмінно перебувати під владою єпископів, завідуючих ними — і в особливості, якщо протягом тридцяти років безперечно вони мали їх у своєму віданні та управлінні».

Та й як можливе скасування рішення, що діяло протягом трьох століть? Це означало б спробу вважати «яко не бувшою» всю подальшу історію розвитку церковного життя. Константинопольський Патріархат нібито не помічає, що Київська митрополія 1686 року, про повернення якої до його складу заявлено нині, мала межі, що істотно відрізнялися від сучасних кордонів Української Православної Церкви, і охоплювала лише меншу частину останньої. Київська митрополія наших днів як така включає в себе місто Київ і кілька прилеглих до нього районів. Найбільша ж частина єпархій Української Православної Церкви, особливо на сході та півдні країни, була заснована і отримала розвиток вже в складі автокефальної Руської Церкви, будучи плодом її багатовікової місіонерської та пастирської діяльності. Нинішнє діяння Константинопольського Патріархату — спроба викрасти те, що ніколи йому не належало.

Діяння 1686 року поклало межу двохсотрічному періоду вимушеного розділення в багатовіковій історії Руської Церкви, яка, незважаючи на політичні обставини, що мінялися, незмінно усвідомлювала себе єдиним цілим. Після возз'єднання Руської Церкви в 1686 році впродовж більше трьох століть ні у кого не виникало сумнівів, що православні України є паствою Руської Церкви, а не Константинопольського Патріархату. І сьогодні, попри тиск зовнішніх антицерковних сил, ця багатомільйонна паства дорожить єдністю Церкви всієї Русі і зберігає вірність їй.

Спроба Константинопольської Патріархії вирішувати долю Української Православної Церкви без її згоди є антиканонічним посяганням на чужі церковні уділи. Церковне правило говорить: «Нехай додержується і в інших областях і всюди в єпархіях, щоб ніхто з боголюб'язніших єпископів не простягав своєї влади на чужу єпархію... нехай не переступають правила

батьків, нехай не вкрадається під виглядом священнодіяння зарозумілість мирської влади, і нехай не втратимо поступово і непомітно тієї свободи, яку дарував нам Своєю кров'ю Господь наш Ісус Христос, визволитель всіх людей»(III Вселенського Собору правило 8). Під засудження цього правила підпадає і рішення Константинопольської Патріархії про заснування за угодою зі світськими властями своєї «ставропігії» в Києві без відома і згоди канонічного священноначалія Української Православної Церкви.

Лицемірно виправдовуючись прагненням до відновлення єдності українського Православ'я, Константинопольська Патріархія своїми божевільними і політично мотивованими рішеннями вносить ще більше розділення і посилює страждання канонічної Православної Церкви України.

Прийняття у спілкування розкольників та підданої анафемі в іншій Помісній Церкві особи з усіма висвяченими нею "єпископами" і "кліриками", посягання на чужі канонічні уділи, спроба відректися від власних історичних рішень і зобов'язань, — все це виводить Константинопольський Патріархат за межі канонічного поля і, на велику нашу скорботу, унеможлиблює для нас продовження євхаристичного спілкування з його ієрархами, духовенством і мирянами. Відтепер і надалі до відмови Константинопольського Патріархату від прийнятих ним антиканонічних рішень для всіх священнослужителів Руської Православної Церкви неможливо співслужіння з кліриками Константинопольської Церкви, а для мирян — участь у таїнствах, що здійснюються в її храмах.

Перехід архієреїв або кліриків з канонічної Церкви до розкольників або вступ з останніми в євхаристичне спілкування є канонічним злочином і тягне за собою відповідні покарання.

З великим сумом згадуємо пророкування Господа нашого Ісуса Христа про часи спокуси і особливих страждань християн: І, внаслідок множення беззаконня, любов багатьох охолоне (Мф. 24:12). В умовах такого глибокого підриву основ міжправославних відносин і повної зневаги тисячолітніх норм церковно-канонічного права Священний Синод Руської Православної Церкви вважає своїм обов'язком виступити на захист фундаментальних підвалин Православ'я, на захист Священного Передання Церкви, яке підміняється новими і чужими навчаннями про вселенську владу першого з Предстоятелів. Закликаємо Предстоятелів і Священні Синоди Помісних Православних Церков до належної оцінки вищезазначених антиканонічних діянь Константинопольського Патріархату і спільного пошуку шляхів виходу з важкої кризи, що роздирає тіло Єдиної Святої Соборної і Апостольської Церкви.

Висловлюємо всебічну підтримку Блаженнішому Митрополиту Київському і всієї України Онуфрію і всій повноті Української Православної Церкви в особливо важкий для неї час. Молимося про зміцнення її вірних чад в мужньому стоянні за правду і єдність канонічної Церкви в Україні.

Просимо архіпастирів, духовенство, ченців і мирян всієї Руської Православної Церкви посилити молитви про єдиновірних братів і сестер в Україні. Молитовний покров Пресвятої Цариці Небесної, преподобних отців Києво-

Печерських, преподобного Іова Почаївського, новомучеників, сповідників та усіх святих Церкви Руської хай перебуває над усіма нами.